

A.1.α.

1. ΣΩΣΤΟ

2. ΛΑΘΟΣ

A.1.β.

- I. ἐν τοῖς συναλλάγμασι- ἐν τοῖς δεινοῖς -τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργάς·
- II. ἐνεργειῶν

B1

Η καλλιέργεια ή η καταστροφή της αρετής οφείλονται στις ίδιες αιτίες και γίνονται με τα ίδια μέσα, όπως συμβαίνει και στις τέχνες. Οι έννοιες «γίνεται ... φθείρεται» αποτελούν θεμελιώδες αντιθετικό ζεύγος ήδη από τις απαρχές της φιλοσοφικής σκέψης. Η χρήση του αντιθετικού ζεύγους " γίνεται - φθείρεται" θέλει να υπογραμμίσει ότι τόσο η δημιουργία όσο και η απώλεια της αρετής συντελούνται για τους ίδιους λόγους και με τα ίδια μέσα, δηλαδή τον εθισμό και την εξάσκηση. Η διαρκής πραγμάτωση ηθικών έργων θα κάνει την αρετή κτήμα του ανθρώπου, ενώ η μη πραγμάτωση τέτοιων έργων θα οδηγήσει στην εξάλειψή της. Σε όλους τους τομείς υπάρχουν οι καλοί και οι κακοί. Όλοι οι μαθητές στις τέχνες δεν φτάνουν στον ίδιο βαθμό τελειότητας. Το καλό παίξιμο της κιθάρας φανερώνει τον καλό κιθαριστή, ενώ το κακό παίξιμο τον κακό. Το καλό κτίσιμο των οικοδομών κάνει τον καλό οικοδόμο και αντίστοιχα το κακό τον κακό. Η πράξη λοιπόν – η άσκηση είναι αυτή που δίνει την ιδιότητα του καλού ή του κακού. Έτσι και οι ηθικές αρετές καλλιεργούνται με τις καλές πράξεις. Όπως σημείωσε και στην προηγούμενη ενότητα, ο άνθρωπος ονομάζεται δίκαιος, όταν πράττει δίκαια ή ανδρείος, όταν πράττει ανδραγαθήματα. Η αρετή, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη κινείται ανάμεσα στη γένεση και τη φθορά. Η γένεση συντελείται με την άσκηση. Οι άνθρωποι γίνονται αγαθοί εθιζόμενοι στα αγαθά (ή αρετή εξ ἔθους περιγίγνεται). Αν όμως δεν εφαρμόσουν ηθικούς κανόνες, τότε γίνονται κακοί. Όπως συμβαίνει και με τις τέχνες.

Πρέπει να επισημανθεί πόσο μεγάλη βαρύτητα δίνεται στην ποιότητα των ενεργειών του ανθρώπου. Σε σχέση με τα παραπάνω τονίζεται η σημασία όχι απλά της άσκησης, αλλά της ορθής άσκησης, αφού ο καλός ή κακός τρόπος δράσης δημιουργεί αντίστοιχα καλές ή κακές συνήθειες, άρα δεν οδηγεί πάντα στην κατάκτηση της αρετής. Βασικό στοιχείο στο απόσπασμα συνιστά το εὔ. Δεν αναφέρεται ο φιλόσοφος απλά στο οἰκοδομεῖν αλλά στο εὔ οἰκοδομεῖν, δεν αναφέρεται στην πράξη αλλά στην καλή πράξη. Σημαντικό ρόλο παίζει η άσκηση αλλά και ο δάσκαλος. Σε περίπτωση που δεν συνέβαιναν τα παραπάνω ο δάσκαλος δεν θα χρειαζόταν, καθώς ο καθένας θα γινόταν καλός ή κακός από μόνος του. Ο ρόλος του δασκάλου, όμως, είναι απαραίτητος, γιατί αυτός δίνει τις κατευθύνσεις, αυτός καθοδηγεί προς το καλό, το δίκαιο, την αρετή, όπως άλλωστε και ο νομοθέτης στην πολιτεία που στοχεύει στη δημιουργία ενάρετων πολιτών. Η ηθική αρετή έχει ανάγκη το ἔθος, δημιουργείται ἔξ ἔθους, όμως αν κάποιος δεν ασκηθεί σωστά, δεν θα κατακτήσει ποτέ την ηθική αρετή, όπως δεν θα μάθει ποτέ να παίζει κιθάρα, αν δε μάθει να εφαρμόζει τους κανόνες και την τεχνική της. Επομένως, μπορεί να οφείλεται στο ἔθος η καλλιέργεια της ηθικής αρετής, αλλά ο διδάσκαλος θα δείξει το δρόμο, τον τρόπο της άσκησης. Στη συνέχεια είναι προσωπική υπόθεση η κατάκτηση ή όχι της αρετής.

B2.

Στις σχέσεις μας με τους άλλους: δίκαιοι ή άδικοι (έχει ιδιαίτερη σημασία η συναναστροφή με τους άλλους). Συναλλάγματα: όλων των μορφών οι συναλλαγές, συμβόλαια, συμφωνίες,

πρωτίστως οι οικονομικές. Αυτού του είδους οι σχέσεις των συμπολιτών μεταξύ τους δεν είναι για τον Σταγειρίτη ένα επιμέρους ή περιορισμένης σημασίας ζήτημα μέσα στην κοινωνία. Είναι η συγκεκριμενοποίηση της αλλαγής, της ανταλλακτικής σχέσης μεταξύ των συμπολιτών. Και η σχέση αυτή είναι ιδρυτική και συστατική για την κοινωνία. Επιτυγχάνεται, κατεξοχήν, με τον εξισωτικό για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες ρόλο του νομίσματος (χρήματος). Βλ. Ἠθικά Νικομάχεια 1133b17-18: οὔτε γὰρ ἂν μὴ οὔσης ἀλλαγῆς κοινωνία ἦν, οὔτ' ἀλλαγῆ ἰσότητος μὴ οὔσης, οὔτ' ἰσότης μὴ οὔσης συμμετρίας [:γιατί αν δεν υπήρχε ανταλλαγή, δεν θα υπήρχαν σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων· ούτε ανταλλαγή θα υπήρχε, αν δεν υπήρχε ισότητα· ούτε ισότητα, αν όλα τα αγαθά δεν μπορούσαν να μετρηθούν με ένα κοινό μέτρο –μετάφραση Δ. Λυπουρλής]. Κατά προέκταση, τα συναλλάγματα είναι ένα σημαντικό πεδίο ανάπτυξης και εμφάνισης ηθικών σχέσεων.

Για τον Μ. Σταθόπουλο

- η δικαιοσύνη έχει «φιλάλληλο και κοινωνικό» χαρακτήρα
- η δικαιοσύνη μαζί με την επιείκεια συνιστούν την «αρετή προς έτερον»
- το άτομο συμπεριφέρεται με κατανόηση και διάθεση στήριξης προς τον άλλο – όπως δηλώνει και σχετική διάταξη του Συντάγματος που ορίζει την κοινωνική αλληλεγγύη ως χρέος του πολίτη
- η δίκαιη συμπεριφορά του πολίτη εκδηλώνεται σε κάθε του σχέση (προσωπική, επαγγελματική, κοινωνική κλπ)

B3.

1. ΛΑΘΟΣ
2. ΛΑΘΟΣ
3. ΣΩΣΤΟ
4. ΣΩΣΤΟ
5. ΛΑΘΟΣ

B4.

ρυπογόνος < γίνεται

ανάθεση < νομοθέται

ένδεια < ἔδει

ξέφρενος < σώφρονες

διάστρεμμα < ἀναστρέφεισθαι

Γ1.

Επομένως, ποιος θα τολμούσε, ενώ είχαν έτσι οι συνθήκες, να επιχειρήσει τέτοιο πράγμα; Νομίζω πως είναι παράλογο (φοβερό) εσείς από τη μια, στους οποίους έχει δοθεί εντολή από την πόλη να φροντίζετε τα ιερά ελαιόδεντρα διαρκώς, ούτε να με τιμωρήσετε ποτέ μέχρι τώρα επειδή τάχα εργάστηκα παράνομα ούτε επειδή τάχα προκάλεσα καταστροφή να με οδηγήσετε σε δίκη, από την άλλη (είναι φοβερό) αυτός που ούτε τυχαίνει να καλλιεργεί κάπου εκεί κοντά

ούτε να έχει οριστεί επιμελητής (υπεύθυνος) ούτε να έχει την ηλικία, ώστε να γνωρίζει σχετικά με τέτοια πράγματα, να με καταγγείλει ότι καταστρέφω (ξεριζώνω από τη γη) τα ιερά ελαιόδεντρα.

Γ2.

Τα επιχειρήματα του ομιλητή για την αθωότητά του:

-Στην περιοχή δεν υπήρχε κανένα δέντρο παρά μόνο ένα ελαιόδεντρο

-Η περιοχή ήταν προσβάσιμη, υπήρχε γύρω κυκλικός δρόμος, ήταν αφύλακτη και ορατή

-Στην περιοχή μάλιστα κατοικούσαν γείτονες (που σημαίνει ότι εύκολα θα γινόταν αντιληπτός)

Γ3.α.

Τούτους οἱ οὔτε γεωργοῦντες ἐγγύς τυγχάνουσιν οὔτ' ἐπιμεληταὶ ἤρημένοι

Γ3.β.

διαβλήθητι

ἀφανιεῖν

φαίη

περιώκουν

Γ4.α.

οὔσης: επιρρηματική χρονική μετοχή, γενική απόλυτη με υποκείμενό της το «δημοκρατίας»

ἀδικεῖν: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα ἐξῆν

ἐμαυτῶ: δοτική αντικειμενική στο κακονούστατος

ἐλαῶν: αντικείμενο στο απαρέμφατο ἐπιμελεῖσθαι

ὡς ἀφανίσαντα: επιρρηματική αιτιολογική μετοχή (υποκειμενικής αιτιολογίας) συνημμένη στο αντικείμενο με του απαρεμφάτου ζημιῶσαι

ἐπιμελητής: κατηγορούμενο στο υποκείμενο ὅς της μετοχής ἤρημένος

Γ4.β.

Με υπόθεση εἰ και οριστική ιστορικού χρόνου ἦν και απόδοση δυνητική οριστική ἄν ἐπεχείρησα σχηματίζεται απλός, ανεξάρτητος υποθετικός λόγος του μη πραγματικού (αντίθετο του πραγματικού)

Μετατροπή στο προσδοκώμενο

ἄν ὦ ...ἐπιχειρήσω